OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto
Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sivistysvaliokunta pyytää Opetushallituksen asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Opetushallitus lausuu seuraavaa.

Tiivistelmä

Opetushallitus kannattaa maksuttomaan opiskeluun liittyvää täsmennystä, jonka perusteella oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttäisi 20 vuotta.

Opetushallitus kannattaa myös ns. monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteen poistamista lainsäädännöstä. Muutos turvaa perustuslain mukaista yksilön oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemassaan ammatissa.

Edelleen Opetushallitus kannattaa tarkennusta, jonka mukaan aikuisten perusopetukseen osallistuminen on maksutonta niilläkin opiskelijoilla, jotka opiskelevat suomea/ruotsia jatko-opintokelpoisuutensa parantamiseksi. Täsmennys on välttämätön opetuskielen ja jatko-opintovalmiuksien vahvistamisen näkökulmasta.

Opetushallitus kannattaa nuorten työpajatoiminnan tuomista lainsäädäntöön yhtenä oppivelvollisuuden suorittamistavoista niille nuorille, jotka ovat jääneet ilman opiskelupaikkaa.

Opetushallitus pitää myös tarpeellisena tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen koskevan säännöksen muuttamista siten, että koulutus muodostuisi pakollisista ja valinnaisista koulutuksen osista.

Opetushallitus kannattaa ehdotusta oppivelvollisten ensisijaisuudesta valtakunnallisen hakumenettelyn opiskelijavalinnassa. Opetushallitus nostaa kuitenkin esiin, että ehdotettu muutos voi johtaa siihen, että muilla kuin oppivelvollisilla on heikot mahdollisuudet tulla hyväksytyksi. Opetushallitus

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto
Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

pitää hyvänä, että jatkuva haku jää esityksessä ensisijaisuuskohtelun ulkopuolelle, jotta koulutuksen järjestäjät voivat jatkuvassa haussa valita 18 vuotta täyttäneitä hakijoita heidän koulutustarpeensa ja alueellisten näkökohtien perusteella. Opetushallitus esittääkin, että yhteishaku olisi valmiiksi suunnattu vain oppivelvollisille.

Oppivelvollisuuden määrittelyn osalta esitykseen sisältyy kirjaus, josta voisi tulkita, että Opetushallituksen KOSKI-palvelu voisi tunnistaa oppivelvolliset hakijat. Tämä ei pidä paikkaansa. Opetushallituksen oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpas tarjoaa teoreettisen tiedon oppijan oppivelvollisuudesta koulutuksen järjestäjälle oppijan oppivelvollisuuden määrittämistä varten, mutta päätelmä ei ole aukoton ja se voi sisältää virheitä ja puutteita. Oppivelvollisuuden määrittäminen on lähtökohtaisesti oppivelvollisuuslaissa määritetty koulutuksen järjestäjälle. Esityksessä ei ole huomioitu, miten oppivelvollisten tunnistaminen hakijoiden joukosta toteutetaan ja mikä vaikutus sillä on itse opiskelijavalinnan prosessiin, oppijan oikeusturvaan sekä koulutuksen järjestäjien resursseihin.

Täsmennys oppivelvollisuuden maksuttomuuteen koskien ns. kaksoistutkintoa

Opetushallitus kannattaa maksuttomaan opiskeluun liittyvää täsmennystä, jonka mukaan ei jää enää epäselvyyttä siitä, että jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta sekä lukion oppimäärää ja ylioppilastutkintoa, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija olisi suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttäisi 20 vuotta. Tämä muutos edistää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja korjaa tulkinnanvaraiset säädökset.

Majoituskorvausta koskeva muutos

Opetushallitus kannattaa ns. monialaisen ammatillisen oppilaitoksen käsitteen poistamista lainsäädännöstä. Majoitus- ja matkakorvauksista

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto
Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

aiheutuneet valitukset ja syntynyt oikeuskäytäntö on osoittanut, ettei voimassa oleva oppivelvollisuuslain määrittely oppivelvollisen lähimmästä ja monialaisesta ammatillisesta oppilaitoksesta turvaa perustuslain mukaista yksilön oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemassaan ammatissa. Epäselvä määritelmä on lisännyt myös neuvonnan ja informaatio-ohjauksen tarvetta sekä kohtuuttomia tilanteita erityisesti harvaan asutuilla alueilla. On erittäin tervetullut muutos, että majoituskorvauksia myönnettäisiin oppivelvollisen opiskellessa lähimmässä oppilaitoksessa, jossa järjestetään koulutusta hänen suorittamassaan ammatillisessa tutkinnossa.

Aikuisten perusopetus

Opetushallitus pitää hyvänä tarkennusta, jonka mukaan aikuisten perusopetukseen osallistuminen on maksutonta niilläkin opiskelijoilla, jotka opiskelevat suomea/ruotsia jatko-opintokelpoisuutensa parantamiseksi.

Aikuisten perusopetuksen maksuttomuuden yhteydessä Hallituksen esityksessä todetaan, että *”kielitaidon kehittymiseksi opiskelija voisi osallistua myös muiden aineiden kuin suomen tai ruotsin kielen kurssien opetukseen. Muodostuvassa opiskeltavassa kokonaisuudessa kielitaidon oppiminen on keskeisintä*”. Opetushallitus painottaa, että hallituksen esityksen kyseinen täsmennys on välttämätön opetuskielen ja jatko-opintovalmiuksien vahvistamisen näkökulmasta. Eri oppiaineiden opinnot tukevat tiedonalojen kielen vahvistamista ja sitä kautta suomen ja ruotsin kielen taitoa vahvistaen opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksia. Opetushallitus pitää tärkeänä, että oppivelvollisilla on oikeus päätoimiseen opiskeluun aikuisten perusopetuksessa, joka mahdollistaa opiskelijan hyvinvoinnin tukemisen, opiskeluun kiinnittymisen ja perusopetuksen päättöarvosanojen korottamisen. Tällä turvataan näille opiskelijoille myös muut opintososiaaliset edut. Opetushallitus pitää tärkeänä, että sääntely on opiskelijoille ja koulutuksen järjestäjille selkeää.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto
Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

Oppivelvollisuuden suorittaminen nuorten työpajatoiminnassa

Opetushallitus kannattaa nuorten työpajatoiminnan tuomista lainsäädäntöön yhtenä oppivelvollisuuden suorittamistavoista niille nuorille, jotka ovat jääneet ilman opiskelupaikkaa. Työpajajakso voi tukea nuoren kiinnittymistä koulutukseen, auttaa häntä tutustumaan erilaisiin ammatti- ja koulutusvaihtoehtoihin sekä edistää tarkoituksenmukaisen opiskelupaikan löytymistä. On hyvä, että esityksen mukaan oppivelvollisuutta suoritetaan yksinomaan työpajassa vain määräaikaisesti ja asuinkunta ohjaa oppivelvollisen hänelle sopivaan koulutusmuotoon, sillä työpajajakson aikana nuori ei ole oppivelvollisuuslain mukaisten opintososiaalisten etuuksien piirissä. On myös tärkeä täsmennys, että työpajajakso ei lyhennä oppivelvollisuuden maksuttomuutta. Ehdotuksen arvioidaan jonkin verran lisäävän kuntien ohjaus- ja valvontavastuuta, ja muutos voi lisätä Opetushallituksen antaman informaatio-ohjauksen tarvetta asuinkunnille oppivelvollisuuden suorittamisesta nuorten työpajatoiminnassa.

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus

Opetushallitus pitää tarpeellisena tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laajuutta ja muodostumista koskevan säännöksen muuttamista siten, että koulutus muodostuisi pakollisista ja valinnaisista koulutuksen osista. Muutos lisää opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia riippumatta koulutuksen järjestäjästä tai toiminta-alueesta. Opetushallitus näkee tärkeänä täsmennyksenä, että TUVA-koulutuksen järjestäjän tulee jatkossa tarjota kaikkia TUVA-koulutuksen osia. Muutos lisää opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia riippumatta koulutuksen järjestäjästä tai toiminta-alueesta, sillä tähän asti koulutuksen järjestäjä on voinut esimerkiksi kieltäytyä tarjoamasta mahdollisuutta korottaa perusopetuksen arvosanoja.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto
Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

Tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa perusopetuksen päättöarvosanojen korotukset suoritetaan osana ”Perustaitojen vahvistaminen” -koulutuksen osaa erityisessä tutkinnossa usein Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Opetushallitus toteaa, että yhtenäisten perusopetuksen päättöarvosanojen korotuskäytänteiden vahvistamiseksi tulisi tarkastella tulevaisuudessa myös erityisen tutkinnon ja aikuisten perusopetuksen säädöspohjaa/lainsäädäntöä. Tarkastelussa tulisi huomioida myös mahdolliset lukiokoulutuksen valintaperusteasetukseen suunnitellut muutokset, joiden mukaan tulevaisuudessa kuvataiteen, liikunnan ja musiikin päättöarvosanat otettaisiin huomioon opiskelijavalintaa tehtäessä.

Opiskelijavalinnat

Opetushallitus kannattaa ehdotusta oppivelvollisten ensisijaisuudesta valtakunnallisen hakumenettelyn opiskelijavalinnassa. Opetushallitus nostaa kuitenkin esiin, että ehdotettu muutos oppivelvollisten valinnasta ensin voi johtaa siihen, että muilla kuin oppivelvollisilla on heikot mahdollisuudet tulla hyväksytyksi. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat nuoret, kuten turvapaikanhakijat ilman kotikuntaa Suomessa, jäävät tämän muutoksen myötä myös toissijaiseksi hakijoiksi. On hyvä, että jatkuva haku jää esityksessä ensisijaisuuskohtelun ulkopuolelle, jotta koulutuksen järjestäjät voivat jatkuvassa haussa valita 18 vuotta täyttäneitä hakijoita heidän koulutustarpeensa ja alueellisten näkökohtien perusteella. Opetushallitus korostaa, että on tärkeää ottaa huomioon ne haastavassa asemassa olevat 18 vuotta täyttäneet nuoret, jotka siirtyvät nivelvaiheen koulutuksista ja aikuisten perusopetuksesta toiselle asteelle, jotta nivelvaiheen koulutusten tavoite perustaitojen vahvistamisesta toteutuu vaarantamatta nuorten koulutuspolkua. Koska muutos ei koske jatkuvaa hakua, voisi olla selkeintä hakijoiden sekä virkailijoiden osalta, että yhteishaku olisi valmiiksi suunnattu vain oppivelvollisille.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto
Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

Opetushallitus haluaa nostaa esille huomion, että ehdotettu muutos oppivelvollisten valinnasta ensin yhteishaussa edellyttää, että käytettävissä on ajantasainen ja luotettava tieto hakijan oppivelvollisuuden tilasta. **Oppivelvollisuus ei ole yksiselitteisesti pääteltävissä esimerkiksi henkilön nimen tai syntymäajan perusteella**. Oppivelvollisuuslaissa on määritetty useita eri tietoja, joita tulee tarkastella, määrittäessä onko oppija oppivelvollisuuslain piirissä: kotikunta, kotikunnan saamisen ajankohta, oppijan ikä, suoritetut tutkinnot Suomessa ja ulkomailla, oppivelvollisuudesta vapautus tai se, onko henkilö kolmannen maan kansalainen ja oleskelee Suomessa sellaisella oleskeluluvalla, minkä perusteella hän ei kuulu oppivelvollisuuslain piiriin. **Näitä tietoja ei nykyisin eikä tulevaisuudessakaan ole saatavilla mistään yhdestä valtakunnallisesta rekisteristä.** Tietoja tulee tarkastella niin Opetushallituksen palveluista ja rekistereistä, pyytää oppivelvolliselta itseltään, Digi- ja väestötietojärjestelmästä ja tarvittaessa Maahanmuuttovirastosta. Tämä on tehtävä, mikä koulutuksen järjestäjien tulisi itse tehdä jokaisen oppijan kohdalla.

Lisäksi **oppivelvollisen määritelmä ei ole pysyvä, vaan se voi vaihtua tarkastelupäivän mukaan**. Oppivelvollisuus on sidottu vakinaiseen Suomessa asumiseen ja siten kotikuntaan. Tässä tulee lisäksi huomioida kolmannen maan kansalaisuus ja henkilön oleskelulupa. Hakija voi esimerkiksi hakuvaiheessa olla ilman kotikuntaa Suomessa, mutta opintojen alkaessa kotikunta on jo myönnetty. Tällaisessa tilanteessa henkilöstä tulee oppivelvollinen vasta hakuprosessin jälkeen. Esityksessä ei ole arvioitu, miten tällaiset tilanteet tulisi ratkaista tai millaisia muutoksenhakuoikeudellisia kysymyksiä ne voivat aiheuttaa.

Hallituksen esityksessä ei alun perin ollut määritetty, milloin ja mistä saadaan tieto hakijan oppivelvollisuudesta. Opetushallituksen lausunnon jälkeen esitykseen lisättiin lausuntopalautteeseen kirjaus, josta

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto
Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

voisi tulkita, että Opetushallituksen KOSKI-palvelu voisi tunnistaa oppivelvolliset hakijat, mutta tämä ei pidä paikkaansa. Opetushallituksen oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpas tarjoaa kyllä teoreettisen tiedon oppijan oppivelvollisuudesta koulutuksen järjestäjälle oppijan oppivelvollisuuden määrittämistä varten, mutta päätelmä ei ole aukoton ja se voi sisältää virheitä ja puutteita, sillä palvelun päättelyllä ei ole käytettävissä kaikkia niitä tietoja, joita tarvittaisiin oppivelvollisuuden päättelyyn. **Opiskelijavalinnan tekeminen tällaisen teoreettisen ja mahdollisesti virheellisen tiedon perusteella olisi kyseenalaista**. Opetushallitus huomauttaa, että oppivelvollisuuden määrittäminen on lähtökohtaisesti oppivelvollisuuslaissa määritetty koulutuksen järjestäjälle, mutta mikäli määrittely nähdäänkin Opetushallituksen palvelujen tehtäväksi, se samalla siirtää oppivelvollisuuden määrittelyvastuuta Opetushallitukselle. **Kokonaisuudessaan esityksessä ei ole huomioitu, miten oppivelvollisten tunnistaminen hakijoiden joukosta toteutetaan ja mikä vaikutus sillä on itse opiskelijavalinnan prosessiin, oppijan oikeusturvaan sekä koulutuksen järjestäjien resursseihin.**

Opetushallitus nostaa esille, että oppivelvollisten valinta ensisijaisesti yhteishaussa tarkoittaa järjestelmämuutoksia Opintopolun palvelukokonaisuuteen, valtakunnallisiin ohjeistuksiin, tiedotukseen ja asiakaspalveluun. Ehdotetun muutoksen aikataulu on hyvin tiukka ja vaatii resursseja sekä kustannuksia.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Asiantuntijalausunto

Heidi Ruonala
Juristi
Opetushallitus
19.10.2026
OPH-6723-2026

+358 29 533 1000, kirjaamo@oph.fi
www.oph.fi, Y-tunnus: 2769790-1